

## Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1959

door

G. VAN ROSSEM, H. C. BURGER en C. F. VAN DE BUND  
(Plantenziektenkundige Dienst, Wageningen)

### Inleiding

Het jaar 1959 kenmerkte zich door langdurige droogte en abnormaal veel zon. De gevolgen hiervan bleven niet uit. Voor land-, tuin- en bosbouw is deze zomer in verschillende opzichten zeer ongunstig geweest. Vooral in de nazomer en herfst ontstond een stroom van klachten over insecten.

Een gevolg van enkele strenge nachtvorsten en later van de droogte was in de bosbouw het massaal afsterven van jong plantsoen, vooral van *Picea*, *Pseudotsuga* en *Pinus*. Talrijke inzendingen werden ontvangen van stervende jonge coniferen, meestal secundair aangetast door bastkevers.

Vele klachten werden ontvangen over het hinderlijk optreden van *Musca domestica* L. Meestal is de overlast van deze vlieg in en bij woningen het gevolg van onhygiënische toestanden in de directe omgeving. Anders is het gesteld met de nauwe verwant van *M. domestica*, *Musca corvina* F. Deze vliegen dringen in het najaar in zwermen bepaalde huizen binnen om aldaar te overwinteren. Zij verblijven gaarne op zolders en tussen spouwmuren. Ook werd het massaal optreden van *Thaumatomyia notata* Meig. opgemerkt.

In de landbouw heeft men vooral in aardappelen en bieten intensief moeten optreden tegen bladluizen. Door parasieten en predatoren (o.a. Coccinelliden) zijn de bladluispopulaties in het begin van juli teruggebracht, doch tegen het einde van de zomer ontstond een sterke toename doordat de predatoren de winterkwartieren gingen betrekken.

In de nazomer trad de melige koolluis (*Brevicoryne brassicae* L.) in hevige mate op in spruitkool.

Overal in het land werden in de eerste helft van oktober reusachtige aantallen vliegende bladluizen geconstateerd. De heer D. HILLE RIS LAMBERS zal hierover t.z.t. publiceren.

In tegenstelling tot de landbouw kwamen in de fruitteelt betrekkelijk weinig bladluizen voor, hetgeen o.a. verband houdt met de ongunstige weersomstandigheden tijdens het uitkomen van de wintereieren en met het sterk optreden van predatoren.

Wel werd in de fruitteelt veel schade ondervonden van het fruitspint (*Metatetranychus ulmi* C. L. Koch).

In vele gewassen ontstond ook schade door de bonenspintmijt (*Tetranychus urticae* C. L. Koch).

### Algemeen

Ongeveer op 24 september werd door het ANP een bericht overgenomen van een Limburgs dagblad over het optreden van de zg. tapijtkever in de mijnstreek.

Door dit bericht ontstond een ware perscampagne, waardoor onnodig alarm werd geslagen en veelal totaal verkeerde voorlichting werd gegeven over het optreden en de schade van *Anthrenus*-soorten.

In de pers werd de indruk gegeven, dat de tapijtkeverplaaag plotseling is opgekomen, als gevolg van de warme zomer. Uit de inzendingen, die wij over een reeks van jaren hebben nagegaan, blijkt echter dat *Anthrenus*-soorten in Nederland regelmatig optreden en wellicht vrij veel schade veroorzaken. Het aantal inzendingen van *Anthrenus*-larven was tot aan de perscampagne even groot als in de voorafgaande jaren.

Wat betreft de verdelging der soorten kan in ruwe trekken worden gezegd, dat *Anthrenus verbasci* L. de meest algemeen optredende is. De zg. „Australian carpet beetle”, *Anthrenocerus australis* Hope bleek ongeveer 6% van het ingezonden materiaal te omvatten.

Door de pers werd voorts medegedeeld, dat de tapijtkever op het lieveheersbeestje zou lijken en in grote zwermen de huizen zou binnendringen. Toevalligerwijze traden Coccinelliden, vooral *Coccinella bipunctata* L., bijzonder talrijk op, waarbij inderdaad deze kevertjes op vele plaatsen de huizen binnenvlogen om te overwinteren. Als gevolg hiervan werden honderden lieveheersbeestjes ingezonden. Ook gaasvliegen en andere zonderlinge voorwerpen, zoals b.v. een wespekop, werden voor Anthrenen aangezien.

In inmaakpotten met snijbonen en sperciebonen onder zout, geplaatst in een droge kast te 's-Hertogenbosch werden *Fannia*-larven gevonden. De bonen waren ten gevolge van deze vervuiling niet meer voor consumptie geschikt.

Merkwaardig is de resistentie van de *Fannia*-larven tegen het hoge zoutgehalte.

#### *Aardappel*

In een partij Egyptische aardappelen, die in mei te Rotterdam werd ingevoerd en aldaar in opslag werd gehouden, brak omstreeks half juli een ernstige aantasting van de aardappelmot (*Phthorimaea operculella* Zell.) uit.

De partij was bij aankomst licht besmet, maar tengevolge van het aanhoudende warme weer begonnen de motten zich massaal te vermeerderen. Onder normale omstandigheden is dit in ons land voor deze subtropische soort niet mogelijk.

#### *Appel*

In het begin van september werd op enige bedrijven in de gemeente Kapelle een bijzonder zware aantasting van de appeldamschijfmot (*Leucoptera scitella* Zell.) waargenomen. Sommige stammen en takken waren bedekt met spinsel, afkomstig van de kruipende rupsen; tevens bevonden zich daarop talrijke cocons.

Mede ten gevolge van fruitspintmijten (*Metatetranychus ulmi* C. L. Koch) en de droogte waren de aangetaste bomen vrijwel kaal.

#### *Biet*

Een interessante, nog niet eerder waargenomen aantasting van bieten deed zich in mei voor in Drente en de Achterhoek. Het betrof rupsen van de bladrollers *Cnephasiella incertana* Tr. en *Cnephasia communana* H.S.\*), die de hartblaadjes van jonge bieteplanten bijeenponnen. Het onderzoek ter plaatse wees uit, dat 30% van de planten was aangetast. Een ogenblik liet deze zaak zich ernstig aanzien, doch spoedig bleek, dat de krachtig groeiende planten de aantasting te boven konden komen. In verband met de spoedig volgende bestrijding van de bietevlieg werd een afzonderlijke bestrijding tenslotte niet nodig geoordeeld.

\*)Determinatie van de heer J. H. KUCHLEIN te Amsterdam.



*Blauwspaar (Picea pungens glauca)*

Op een blauwspaar te Doesburg werd de bladroller *Cymolomia bartigiana* Ratz. gevonden. Deze bladroller mineert aanvankelijk in de naalden; later maakt de rups grote spinsels, van waaruit de naalden worden aangevreten. Deze spinsels zijn gemakkelijk herkenbaar door de grote hoeveelheid losse dorre naalden die eraan hangen. Wij slaagden erin de imagines op te kweken.

De vlindertjes vliegen van eind mei tot begin augustus. De overwintering vindt plaats als rups in de spinsels.

*Cymolomia bartigiana* is volgens ESCHERICH een soort met een Nooruropees verspreidingsgebied. In ons land werd deze bladroller volgens mededelingen van de heer KUCHLEIN voor het eerst waargenomen te Nijmegen (1935). Andere vindplaatsen zijn Meerssen en Amerongen (BENTINCK). In Duitsland is deze soort ook in Westfalen aangetroffen.

*Lit.*: ESCHERICH, K., 1931, Die Forstinsekten Mitteleuropas III (2 Abt.), p. 303.

*Cactus*

In een zending cactussen uit Texas en wel op de soort *Homalocephala texensis* Britt. et Rose (boksdoorncactus) werd door de standplaats Boskoop een kever en een larve aangetroffen. De kever kon door de heer J. T. WIEBES, conservator van de Afd. Coleoptera van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, worden gedetermineerd als *Moneilema* Say (subgenus *Collapteryx* Newman). De soort kon niet nader worden vastgesteld. In Mexico veroorzaken deze kevers een plaag, doordat de larven de stengels doen verwelken van bepaalde soorten cactussen die als veevoeder worden gebruikt. De kevers zijn trage nachtdieren, die zich voeden met vruchten en jonge loten van cactussen.

*Cypripedium*

Te Aalsmeer werden op *Cypripedium*-planten, waarvan de herkomst niet meer kon worden vastgesteld, enige snuitkevertjes aangetroffen, die door Dr. L. G. E. KALSHOVEN werden gedetermineerd als *Acythopeus aterrimus* Waterh.

Op *Dendrobium* sp. zijn in 1936 door de PD. snuitkevers van het geslacht *Acythopeus* gevonden. Deze werden door Dr. D. L. UYTENBOOGAART gedetermineerd. Hij wist de soort evenwel niet met zekerheid vast te stellen.

De larven van deze snuitkevers leven in de schijnknollen van epifytische orchideeën. De kevers voeden zich door het oppervlakkig afknagen van jong blad, bloemstengels en knoppen.

*Lit.*: KALSHOVEN, L. G. E., De Plagen van de Cultuurgewassen in Indonesië, II, p. 835 (1951).

Verslag over de werkzaamheden van de Plantenziektenkundige Dienst in het jaar 1936, p. 32.

*Douglas*

In de boswachterij van het Staatsbosbeheer Appelscha-Zuid begon na 18 mei een groot aantal 3- tot 4-jarige douglas te kwijnen. Van een partij van 6000 stuks was naar schatting ongeveer 25% ziek. De planten bleken te zijn aangetast door

de bastkever *Pityogenes bidentatus* Hrbst. Jonge bomen kunnen door de vreterij van deze insecten geheel te gronde gaan.

In het onderhavige geval was het moeilijk om uit te maken in hoeverre hier van primaire schade gesproken kon worden.

#### *Granen*

In de zomer van 1958 werd in de omgeving van Duiven en Zevenaar een merkwaardige nieuwe aantasting van gerst en tarwe door de galmug *Haplodiplosis equestris* Wagner geconstateerd. In het betreffende gebied werd tegen het verschijnen van de imagines samengewerkt door de PD., de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst en de heer NIJVELDT van het IPO.

Met behulp van vangkegels werd zowel te Wageningen (in een depot) als te Duiven de aanvang van de vlucht nauwkeurig geregistreerd. Een zeer grote vlucht vond plaats in het gebied van de aantasting. Daarna werden opvallend veel eieren gevonden, zowel op de voedselplanten als op grassen, onkruiden en andere veldgewassen.

Door de RLVD. werd in overleg met de PD. een waarschuwing aan de boeren rondgezonden, tevens werd daarbij een voorlopig bestrijdingsadvies gegeven, hangende het voor 1959 geprojecteerde onderzoek over de bestrijding.

Schade op enige schaal ontstond dit jaar vrijwel niet, aangezien door de droogte geen rotting optrad. Sommige percelen leverden desondanks toch nog een misgewas op. Merkwaardig was het vormen van nieuwe scheuten door de zwaar aangetaste planten.

*Lit.*: ROSSEM, G. VAN, e.a., Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in het jaar 1958, *Ent. Ber.* 19 : 91.

#### *Gras*

Aan graspollen, die wij uit Ottersum ontvingen, was een groeiremming te zien, die aanvankelijk door de inzender werd aangezien voor een virus. De stengels waren kort en gedrongen en stierven tenslotte af.

Het bleek, dat dit gras was aangetast door mijten van de soort *Tarsonemus spirifex* March. Deze mijten komen voor bij verscheidene grassoorten en voorts ook in haver. Bij het laatstgenoemde gewas veroorzaken zij galachtige verschijnselen, waarbij de halm dikwijls achterblijft. SCHOEVERS rapporteerde in 1915 uitvoerig over het optreden van *Tarsonemus spirifex* bij haver.

*Lit.*: SCHOEVERS, T. A. C., 1915, Een nieuwe havervijand. *Tijdschr. Plantenz.* 21 : 111.

#### *Grasland*

In september deed zich een bijzondere plaag voor in Drente, nabij het riviertje de Reest, alwaar in verschillende percelen grasland grote aantallen rupsen werden gevonden. Het betrof hier een Noctuide, verwant aan *Apatele*, nl. *Simyra albov-nosa* Goeze. Een overigens in ons land niet algemeen voorkomende vlinder, die in twee generaties (mei/juni en wederom in augustus) vliegt.

De rupsen vindt men in juni en juli en in het najaar op riet, iris, lisdodde en harde grassoorten. In het bijzonder *Glyceria aquatica* en *Carex* worden aangetast. De rupsen leven steeds op zeer vochtige plaatsen, dikwijls zelfs boven water. Bij



de Reest trad de plaag op in een strook van  $\pm$  100 meter vanaf het riviertje, plaatselijk werden tot 200 rupsen per m<sup>2</sup> aangetroffen. Dit merkwaardige fenomeen moet hoogstwaarschijnlijk worden toegeschreven aan het feit, dat in het riviertje vrijwel geen water meer aanwezig was, terwijl in normale jaren in deze tijd een groot gebied van de oeverlanden onder water komt te staan. Blijkbaar hebben de rupsen, die zeer vochtminnend zijn, zich dit jaar geconcentreerd in de onmiddellijke nabijheid van het riviertje. Het aantal rupsen was plaatselijk zó groot, dat de vreterij aan het gras duidelijk zichtbaar werd.

Ernstiger was het feit, dat de koeien door het grote aantal harige rupsen, dat zich op het gras bevond, van allergische verschijnselen te lijden kregen. Men was voorts bang, dat dode rupsen in het hooi terecht zouden komen. Bij het hooien bleek echter het aantal rupsen in het hooi mee te vallen, vermoedelijk omdat zij zich bij verontrusting laten vallen.

Een bestrijding had in dit geval geen zin meer, aangezien de rupsen volwassen waren.

#### *Lariks*

In de boswachterij Grollo van het Staatsbosbeheer deed zich in augustus een lokale, doch zeer ernstige plaag van spanrupsen in larikspercelen voor. Na enige moeite gelukte het de spanrups te determineren als *Ectropis bistortata* Goeze (*crepuscularia* Duponchel, 1829, nec Hb.)<sup>1)</sup>. Intotaal werden 45 ha lariks volkomen kaalgevreten; ook de onderplanting van loofhout werd aangetast. In de boswachterij Schoonlo deed zich een minder ernstige aantasting van dezelfde rupsen voor. Merkwaardig was het zeer lokale optreden van de spanrupsen in de boswachterij Grollo, alwaar vooral de droogste percelen werden aangetast. Er deden zich zeer scherpe overgangen voor van aangetast tot niet aangetast. Bosarbeiders van het Staatsbosbeheer deelden mede op 4, 5 en 6 juni vluchten van vlinders in de aangetaste percelen te hebben opgemerkt. Hiervan werd echter geen speciale notitie genomen.

De betreffende soort is volgens LEMPKE gewoon in Nederland, het meest in bosachtige streken. Zij vliegt in 3 generaties, de eerste van begin februari tot eind mei, de tweede van half juni tot half augustus, de derde, die alleen in gunstige jaren optreedt en zeer partieel is, van begin september tot in de eerste helft van november.

*Lit.*: LEMPKE, B. J., 1952, Catalogus der Ned. Macrolepidoptera Dl. XI. *Tijdschr. voor Ent.* 95 : 248.

SCHIMITSCHEK, E., 1957, *Boarmia bistortata* Goeze als Lärchenschädling. *Zeitschr. angew. Ent.* 40 : 37.

NORDSTRÖM, F. et al., 1941, Svenska Fjärilar, p. 309, Nordisk Familje Förlags Aktiebolag Stockholm (zeer goede afbeelding, waarop onze determinatie gebaseerd is).

#### *Ligustrum*

In september ontvingen wij uit Diepenveen en Doetinchem materiaal van *Ligustrum* met een bladaantasting. Het beeld deed sterk denken aan loodglans, doch

<sup>1)</sup> De mededeling van de heer LEFFEF op p. 117 behoeft dus enige correctie.

bij nader onderzoek bleek, dat tripsen de oorzaak waren. Wij hadden hier te maken met de soort *Dendrothrips ornatus* Jabl.

In ons land is deze trips, voor zover wij weten, nog niet eerder gevonden. Zeker is hij tot dusver in Nederland nimmer schadelijk opgetreden. Uit andere landen in Europa is deze trips wel bekend. Zijn voorkomen wordt gemeld uit Engeland, Noorwegen, Polen, Bohemen, Oostenrijk, Hongarije en Roemenië. Omtrent schade in Europa is niets te vinden. In verschillende delen van de Verenigde Staten is *D. ornatus* zeer schadelijk aan *Ligustrum*. Als voedselplanten van deze soort worden vermeld: *Ligustrum*, *Syringa*, *Tilia* en *Alnus*. De overwintering vindt, zowel in de U.S.A. als in Europa, plaats onder de schors van bomen en tussen afgevallen blad.

*Lit.*: SCHREAD, 1956, Thrips on Privet and other insects on ornamentals. *Connecticut agr. exp. Stat.*, New Haven, circ. 201.

#### *Perzik*

In perziken, afkomstig uit een particuliere tuin te Brunssum, werden larven van de Middellandse Zeevlieg (*Ceratitis capitata* Wied.) gevonden. Een nadere controle ter plaatse leverde verder niets op.

Ook in Duitsland, op plaatsen waar de Middellandse zeevlieg in 1955 optrad, werd dit jaar opnieuw de aantasting ontdekt. Wij herinneren in dit verband aan het haardje, dat in 1955 te Tegelen in een particuliere tuin werd ontdekt door een ambtenaar van de Plantenziektenkundige Dienst.

*Lit.*: ROSSEM, G. VAN, 1956, Verslag over het optreden van enige schadelijke insecten in 1955, *Ent. Ber.* 16 : 97.

#### *Rosa rubiginosa*

Te Winschoten werden de knoppen van zaadstruiken van *Rosa rubiginosa* aangetast door rupsen van de bladroller *Notocelia roborana* Lasp. Zekerheid werd verkregen door het opkweken van de vlindertjes.

De rupsen van deze soort vindt men in mei tussen samengesponnen bladeren en in knoppen van rozen. In sommige jaren kan deze bladroller aanzienlijke schade veroorzaken. De vlinders vliegen in juni, juli en augustus.

#### *Stambonen*

Er deden zich weer enige gevallen voor van *Acanthoscelides obtectus* Say, die door de warme zomer begunstigd is in zijn ontwikkeling. De vindplaatsen waren Emmererfscheiderveen, Nijmegen en tweemaal te Zeeland (N.Br.).

#### *Voorraden*

Te Amersfoort brak begin september een plaag uit van *Necrobia rufipes* Deg. en *N. pilifera* Reitt. De kevertjes, afkomstig van in de haven liggende copra, zwermden over de stad uit, vermoedelijk hierbij begunstigd door het warme zomerweer. Fabrieken van schoensmeer en tandpasta klaagden, dat zij de kevertjes in hun produkten kregen.



*Vorraden*

In een partij van 625 balen gepelde grondnoten uit Egypte troffen wij de volgende insecten aan:

*Carpophilus dimidiatus* F.

*Tenebrioides mauretanicus* L.

*Tribolium ferrugineum* F.

Deze kevertjes komen in allerlei voorraden voor. Vooral in eiwit- en vetrijke droge plantaardige goederen, zoals noten en grondnoten vindt men deze insecten regelmatig. Het is zeer waarschijnlijk dat de grondnoten vóór de verlading besmet waren.

*Wilg*

Een rij wilgen langs de Blokdijk te Blokker (N.H.) was zó zwaar aangetast door spinselmotten (*Yponomeuta rorella* Hb.\*) dat de bomen door hun kaalheid een winters uiterlijk hadden. Stam en takken waren geheel bedekt met het zilverachtig spinsel.

Door *Yponomeuta rorella* Hb. aangetaste wilg te Blokker.

\*) determinatie van de heer J. H. KUCHLEIN te Amsterdam.

---

Stichel, W., *Illustrierte Bestimmungstabellen der Wanzen, II, Europa*. De Bibliotheek ontving vol. 3, heft 7 en 8 en vol. 4, heft 12 en 13. Hiermee is vol. 3 gevorderd tot *Saldula* en vol. 4 tot *Nariscus*. Het wekt steeds weer onze bewondering, dat dit belangrijke werk zo regelmatig verschijnt. — KR.

Het fourageren van parasieten van bladwespen. Ik nam het opnemen van honingdauw door parasieten van *Diprion* waar. Ze zwermde op grote schaal door de ondergroei van een dennenbos na een plaag van de dennenbladwesp. Ik zag, dat ze de honingdauw tot zich namen.

De betekenis van de ondergroei als producent van honingdauw wordt door verschillende schrijvers genoemd. Het is echter niet met zekerheid te zeggen, dat dit voedsel voor de rijping van de eieren beslist noodzakelijk is.

J. KLEINHOUT Jr., Sinthenstraat 44, Deventer.